

JEROME ADEMA ARCHITECT

JEROME ADEMA, AUTEUR 'MARKERMEER - MEER Nieuwe variant op

'Als we niets doen met het Markermeer kunnen we wel stoppen met Nederland', zegt architect Jerome Adema. Hij is een van de opstellers van het dit voorjaar verschenen plan 'Markermeer - meer waard', dat het oude inpolderingsplan - de Markerwaard - vervangt door een modernere variant. Het plan gaat uit van een ecologische verantwoorde opzet, waarbinnen vervolgens diverse ruimteclaims gerealiseerd kunnen worden. Waaronder ook het aloude ideaal van extra bollengrond op het Enkhuizerzand.

Tekst en foto's:
Gerrit Wildenbeest

In de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw haalde de actiegroep 'Vrienden van de Markerwaard' (VVM) regelmatig het nieuws. Doel was de inpoldering van het Markermeer tot Markerwaard - na Oostelijk en Zuidelijk Flevoland en de Noord-oostpolder - de nog ontbrekende schakel in het meesterwerk van ingenieur Lely. De agrarische sector en met name de bollensector was een van de ferventste voorstanders. Om de milieudruk te verminderen zou meer grond wenselijk zijn voor een ruimere vruchtwisseling.

De bollensector liet daarbij speciaal het oog vallen op het Enkhuizerzand, grenzend aan de Noord-Hollandse bollengebieden. Nog steeds zit een vertegenwoordiger vanuit de bollensector in het bestuur van de VVM, maar pleidooien voor het Enkhuizerzand als nieuw teeltgebied hoort men nog maar zelden. Dat lijkt te passen bij de serene stilte waarin de VVM tot voor kort leek weggevoerd te zijn. Ondertussen stond het denken toch niet stil. In 2005 wijzigden de 'Vrienden' hun koers. Het oorspronkelijke doel 'uitvoering

van de Markerwaard conform het plan Lely uit 1918' werd veranderd in 'Afronding van het Zuiderzeeproject in de geest van de maker'. Het plan Lely ging uit van de polder Markerwaard bezuiden de dijk Enkhuizen-Lelystad van tussen de 40.000 en 60.000 hectare. Sinds 2005 dient de actuele situatie als uitgangspunt. Dat leidt onder andere tot een veel groter belang van de factoren natuur, recreatie, toerisme en moderne infrastructuurverbindingen.

Rekening houdende met diverse planologische kaders als het Nationaal Waterplan, de Structuurvisie Randstad 2040 en de zogenaamde RAAM-brief (Randstadbesluiten Amsterdam-Almere-Markermeer) van het Kabinet Balkenende uit 2009, kwam de VVM begin dit jaar met het nieuwe plan Markermeer - meer waard, waarvan de Almeerse architect Jerome Adema samen met de, onlangs overleden, stedenbouwkundige en planoloog Dirk Frieling de auteur is.

In politiek en beleid speelt het Markermeer-project sinds de jaren tachtig nauwelijks nog een rol. Waarom is dat jammer?

ER WAARD'

oud inpolderingsplan Mar-

"In het oorspronkelijke plan van Lely werd de beveiliging van Nederland door het temmen van de Zuiderzee gekoppeld aan een bredere visie omtrent de modernisering van Nederland. Daar behoorde ook de inpoldering van het Markermeer bij. Tot de jaren tachtig zijn daartoe stappen ondernomen. Neem de verbinding Lelystad-Enkhuizen: de Houtribdijk. Die is tussen 1963 en 1976 aangelegd met als doel het zuidelijk deel van het IJsselmeer droog te leggen tot de Markerwaard. Je ziet dat nog aan de - voor een rechtstreekse wegverbinding - onlogische en gevaarlijke route.

Rond 1983-1984 is de rijksoverheid echter afgestapt van de plannen; in 2003 is dat nog eens bevestigd in de Nota Ruimte, deel 4. Dat is heel jammer, er waren allerlei ruimtelijke en infrastructurele zaken ingepland die veel problemen die we nu hebben hadden kunnen voorkomen. Denk aan de enorme druk op Schiphol, de stagnerende ontwikkeling van Almere en Lelystad als gevolg van de gebrekkige koppeling tussen allerlei economische gebieden. Ook de mogelijkheid tot ontwikkeling van nieuwe toeristische, recreatieve voorzieningen - zoals meer begroeide en betreedbare oevers - en nieuwe natuurwaarden heeft men zich daardoor laten ontnemen. Het Markermeer is nu een ondiepe plas water die weinig biodiversiteit kent en vol dreigt te groeien met waterplanten."

Wat is de kern van jullie nieuwe plan?

"Wij gaan niet meer inpolderen, maar creëren 40.000 hectare natuurgebied, waarbinnen het waterpeil de natuurlijke gang van de seizoenen volgt. Als het waterpeil in de zomer uitzakt, vallen

er automatisch gebiedjes droog, waar zich specifieke natuur kan ontwikkelen. Daarmee vrijwaren we tegelijk de Randmeren van allerlei natuureisen in het kader van Natura 2000. Het plan kan ook de verwachte weersextremen als gevolg van de klimaatverandering opvangen. In de natte winters kan het gebied fungeren als spaarbekken van ruim 1,5 miljard kuub zoet water voor periodes van droogte. Het plan maakt het verder mogelijk de kostbare railverbinding Almere-West naar IJburg te vervangen door eenvoudiger verbindingen, zoals Almere via Muiden naar Amsterdam- Zuid-Oost" en een verbinding richting Purmerend.

De nadruk ligt sterk op natuur, recreatie, toerisme, betere verbindingen. Waar is er plek voor extra agrarische grond of bollengrond?

"Anders dan in voorgaande plannen gaan we uit van minimale ruimteclaims, vanuit de gedachte dat we eerst een ecologisch en functioneel goed plan op tafel willen leggen. Vervolgens kunnen dan diverse ruimteclaims worden ingetekend, afhankelijk van de zich in de loop van de tijd aandienende behoeftes. Die ruimteclaims kunnen plek vinden op ongeveer 20.000 hectare van het genoemde wetland/natuurgebied van in totaal 40.000 ha. In ons plan noemen we als mogelijke invulling de energiewinning - windmolens, zonneenergie - en het kweken van algen, maar de landbouw c.q. bollenteelt is ook een mogelijkheid. Vergelijk het met de andere Flevopolders die mede werden benut als compensatiegebied voor het verlies aan landbouwgrond elders in Nederland. De wereldbevolking neemt toe, er is meer landbouwgrond nodig, terwijl we in Neder-

land ondertussen de meest rendabele landbouwgronden vernatten of zelfs ontpolderen."

Toch zal de geringe aandacht voor de landbouw in het plan de animo vanuit deze hoek om er opnieuw de schouders onder te zetten niet bevorderen..

"De natuur is momenteel de sterkste lobby, daarom focussen we hier uit strategisch oogpunt op. Om dezelfde reden hebben we ook de mogelijkheid van een nieuwe nationale luchthaven niet benoemd, dat wekt te veel weerstand. Maar komt bijvoorbeeld de bollensector met een claim voor grond dan is dat zeker kansrijk. Het Enkhuizerzand, een ondiepe zandplaat, is ideaal voor de bollenteelt. Aan het fluctuerende waterpeil kun je met aparte polders en peilvakken gemakkelijk een mouw passen. Het oude idee om zandgronden van de Bollenstreek te benutten voor woningbouw is uit planologisch en bouwkundig oogpunt natuurlijk helemaal niet gek. Je kunt daar veel beter bouwen dan op de wankelende veengronden elders in West-Nederland. Op het Enkhuizerzand kun je het hele bollenareaal van 2500 ha van de oude Bollenstreek een plek geven. Een onhaalbaar idee? Je hebt dit soort visies wel nodig, we denken nu te veel op postzegelniveau, terwijl je net als Lely vroeger veel groter moet denken."

Wat zijn de kansen dat het plan 'Markermeer - meer waard' ooit gerealiseerd wordt? De aanwijzing van het Markermeer als Natura 2000 gebied maakt het niet gemakkelijker, de overheid bezuinigt. De mislukkingen van het Wieringerrandmeer en de Blauwe Stad, en de budgetoverschrijdingen bij de Betuwelijn en de HSL-lijn zal de animo ook niet vergroten.

"Het is haast een belediging ons plan daarmee te vergelijken. Dit is een nationaal plan. We hebben in ons optimaliseringsplan verschillende kostenramingen gemaakt, daar kun je businessmodellen op los laten, die zeker rond te rekenen zijn. Veel belangrijker vind ik dat we met zo'n plan weer investeren in dingen waar Nederland altijd goed in is geweest, waardoor we weer vooruit kunnen.

We gaan nu de Tweede Kamerleden langs om te lobbyen voor ons plan. Helaas bepalen emoties vaak de politiek. De korte termijn overheerst, voor dit project heb je een langetermijnvisie van 50-100 jaar nodig. Ja, de aanwijzing van het bestaande Markermeer als Natura 2000 gebied is een bedreiging, dan leggen we ons helemaal vast, dan kunnen we het wel schudden. Terwijl de natuur van het Markermeer uiterst mager is. Het is een groot misverstand te denken dat de natuurwaarden een functie zijn van hun oppervlakte. Het huidige Markermeer is een dood meer, de natuurwaarden zitten juist in Flevoland - denk aan de Oostvaardersplassen - en de kleinere randmeren, niet in het Markermeer. Of het er ooit komt? Ik denk dat het er komt. Ja, we zitten in een lastige tijd. Maar we presenteren een nuchter plan, dat ons nieuwe economische slagkracht gaat opleveren."